

VAKUR BİR İNSAN OLMAK

Dr. Mustafa KÜÇÜK¹

Olmak, olmayan insanın künhüne varamayacağı bir şeydir. Olmamak, insan için diğer canlılarla arasında mevcut ve onun lehine olan farkı yok sayan bir mahrumiyettir. *Olmak* ile *olmamak* arasındaki *oluş* sırrı, yaratılış hikmetiyle doğrudan alâkalı ve Yaradıcı'nın kuluyla münasebetine bağlı mühim bir unsurdur.

İnsan ne ile *insan* olur? İnsan olmak için nasıl bir hamur ile yoğrulmak lâzımdır. Başka bir ifadeyle, yaratılırken içerisinde yoğrulduğumuz hamurun taşıdığı esrar nelerdir? Bu hamur hangi özellikleriyle bizim karakterimizi meydana getirmiştir? Dahası sınırlı ve belirlenmiş bir süre üzerinde yaşayacağımız dünyada bizden hangi sebeplerle ne gibi faaliyetler vücuda getirmemiz beklenmektedir?

Bütün bu suallerin dinî bakımdan verilecek cevapları, son Hak Din olan İslâm'ın yüce kitabı Kur'ân-ı Kerim'de rahatlıkla yer almaktadır. Söz konusu bu mühim âyât-ı beyyi-

nâtin izahları da, bizzat o dini bütün yönleriyle yaşayarak ashabına öğreten Hazret-i Peygamber vasıtasıyla ve örneklemeye yoluyla açıklanmıştır. Bu itibarla işin o ciheti üzerinde durulmayacaktır.

Kur'ân-ı Kerim'de zikredilmiş sırasıyla insana verilen fevkalâde önemli nimetlerden olan *kulak*, *göz* ve *dilin*; şüküründen âciz kalınan, ancak her hâl ü kârda insanı meydana getiren ana unsurlar oldukları için imtihanımıza sebep ve temel teşkil eden ayırt edici özellikler olduğunu biliyoruz. Kabul etmeliyiz ki duyduğumuz, konuştuğumuz ve gördüğümüz şeyler, emsallerimizle aramızdaki idrâk-ifade ve inanç farkını en açık ve anlaşılır bir biçimde ortaya koyarlar. Bunlar aynı zamanda bizi insan olarak yaşatan ve ardımızda bırakacağımız şeylerin vasıflarını yükselten, ömürlerini artıran, tesirlerini belirginleştiren değerlerdir.

Nasıl bir hayat yaşıyoruz ki, bazımız okumağı esas ala-

rak *olmağa* çalışırken, bazıları-
mız bunun ancak tecrübî bir
yolla mümkün olacağına inan-
yorlar. Diğer üçüncü bir sınıf
ise okumak-yazmak temel
kuvvetine ilâveten bu vadede
yaşamak gibi üstün bir vasfı,
olgun bir insan olmanın ana
ölçülerinden saymakta. Kimin,
hangi yolla *olduğu*, *olgunlaştı-
ğı* ve idrakini artırdığı pek mü-
him ve çok ayrı bir husustur.
İnsan bunu ancak kendinde
olan ile gördüklerini ve oku-
duklarını kıyas ederek anlar.
Kaldı ki bu kıyas edilenin han-
gisinin muteber, yahut mürec-
ceh olacağı hakkında öne ali-
nacak bir hüküm vermek kim-
senin haddi ve hakkı değildir.
Binaenaleyh, şöyle yapılırsa
olunur, böyle yaşanırsa erilir
demenin, oldukça indî ve ço-
ğu zaman da geçici tahminler-
tesbitler olduğu tartışılmaya-
cak bir mes'eledir. Bununla
birlikte, yaşanan, okunan ve
idrak edilen hakikatlerin top-
yekün aynı insana müsbet tesir
etmesi, yahut bunların bir kıs-
mının olumlu, kalanının olum-
suz etkilerinin görülmesi olabi-

¹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi

lecek şeylerdendir. O hâlde kendisi *hayat ve sıbbat* gibi iki nîmeti; aklın ve anlamının, hasılı insan olmanın özü olan efkâr ve ef'âl ile değerlendiren bahtiyâr kişi, başkalarının varlıklarını meydana getiren fikir ve hareketlerine aynı hürmeti göstermeyi; insanı hoş görme bakımından hiçbir zorlama olmaksızın yapabilmelidir. *Zira, insanı küçük görmek, insanın önce ve nereye sadece kendisine yapabileceği en büyük kötülük olduğu gibi, insan olma yolunda mevcut mübim bir engeldir de.* Bu düşüncenin ayrıca insanı yaradan Yüce Varlığa karşı bir başkaldırış ve kibirlenmiş olma ihtimali ise, sahibi için hazmı zor bir şey olduğunu göstermektedir.

İnsanın *olması* için başlıca sahipleneceği özelliklerden birisi adalet vasfıdır. Kendi varlığını muhafaza ederek başkalarının hususiyetlerine hürmet göstermek, İlâhî olanı temsil mânasına gelir. Kendinden olmayanı hoş görmek, hatta şekil ve davranışlardaki farklılığı çoğu kez görmezden gelmek ve sadece gerekiyorsa insanların içlerine, niyetlerine bakmak, *olmanın*, yani *insanlığın* ta kendisidir.

Bunun aksi ise ne fecidir; gözüne sürekli insanların basitlikleri, kusurları ve davranış bozuklukları çarpan birisi, ya kendisi onlardandır, yahut da kendi nefesine hayranlığından dolayı kibirini böyle ortaya koyan acınası kişilerdendir ki vah!..

İnsan okumalıdır. Baktığını görmeli ve gördüğünü, okuduğunu, öğrendiğini yazmalıdır insan. Yazmak, insana bahşedilen büyük nimetlerdendir. Yazı olmasaydı insan medeniyeti olmazdı. Bu sebeple bütün insanların, yazmak nimetini etrafıyla bölüşen cömert gönüllü kişilere borçları vardır. Kaldı ki yazmak, hayatın sadece okumadan ve yaşamadan ibaret olmadığını ortaya koyan mühim bir ayrıcalıktır da. O mesuliyeti yüklenecek maharetini ortaya koyan insanların, sadece okuyanlardan pek çok alacakları vardır. Hayatı yalnızca gördükleri ve duydukları ile yaşayıp, okumanın yanında yazmaktan da kendisini mahrum bırakanlara ise sözümüz yok..

Mensup oldukları cemiyetin ve milletin kültürüyle donandıkları gibi, dünya me-

deniyetini kendilerine ufuk edinen örnek insanlar, peşlerinde sürükledikleri toplumlar ve kalabalıklarca ekseriya uzaktan seyredilirler. Onları taklit, yahut yaptıklarını benimseyerek ve hazmederek kendi fikir ve hareketlerine örnek edinme, pek çok kişi için uzak bir ihtimal olarak kalır. Kâmil insanı taklit bütünüyle ve daha önemlisi herkes için mümkün değildir zaten. Kaldı ki üstün insan olmak için her zaman tam donanımlı olmak kâfi gelmez. Bunun için ayrıca eskilerin hikmet veya irfan dedikleri bir hâssaya sahip olmak gereklidir.

Nitekim fikir ve inançlarını mükemmel ifadelerle ortaya koyan bir insan, bunları hayatına aynı parlaklık ve seviyede mal edemez; hatta zaman zaman aksi istikamette örneklerini izhar etmekle kalmayıp, bu muvazenesizliği; "Ben yaptım oldu"ya getirirse, samimiyet ve iç temizliğinden sapmayan irfan ve idrak sahibi sade bir insan yanında bu kişi oldukça "ham" kalır. İşte bu, içerisinde bulunduğumuz ilim, san'at ve hatta siyaset dünyasının başlıca çöküş ve mahrumiyet sebeplerindedir.